

MİTOLOJİ, TANRILAR, MEDYA VE YENİ MEDYA: AMERICAN GODS DİZİSİ ÜZERİNE BİR ÇÖZÜMLEME

Yelda YANAT BAĞCI
Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Türkiye
yelda.yanat@hku.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-9586-7130>

<i>Atf</i>	Yanat Bağcı, Y. (2021). MİTOLOJİ, TANRILAR, MEDYA ve YENİ MEDYA: AMERICAN GODS DİZİSİ ÜZERİNE BİR ÇÖZÜMLEME. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 11 (3), 1148-1161.
------------	---

ÖZ

İnsanoğlunun on binlerce yıllık düşü; toplumlara istediği mesajları iletme ve onları istediği gibi manipüle etme, günümüz toplumlarında medyanın, dijitalleşmenin ve sosyal medyanın yaygın kullanımı ile tam anlamıyla gerçeğe dönüşmüş gibi görünmektedir. American Gods isimli çok izlenen dijital platform draması, Nail Gaiman'ın aynı adlı kült romanından uyarlanmış, fantastik eğlencelik bir dizi görünümünün altında medyanın ve yeni medyanın insanı kontrol altına alması, manipüle etmesi, bir bağımlılık haline gelmesi, insanın insani olan her türlü ihtiyacına dijital bir ortamda cevap araması ve dolayısıyla insanlığını unutmaması, egemen olanın ötekileştirdiği her türlü kavram ve olguyu toplumlara dayatması, yeni olan her şeyin sığ, duygusuz ve bilgelikten uzak olması, dijitalleşmenin ve onun sonucu olan küreselleşmenin ise insanlığın sonunu getirecek olması gibi eleştirileriyle ön plana çıkmaktadır. Dizide yeni ve eski, geleneksel ve modern, iyi ve kötü arasında olan sonsuz savaş tanrı metaforu üzerinden işlenmiş, eski tanrılar iyi yeni tanrılarsa kötü olarak karakterize edilmiş, Medya ve Yeni Medya ise kötüler arasında yer alan en güçlü kötücül silah olarak gösterilmiştir. Bu çalışma American Gods dizisinin gerek içeriğinin gerekse söyleminin medya ve yeni medya kavramlarına eleştirel bakış açısını çözümlenmek amacıyla, içerik ve söylem analizi yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. Çalışmanın neticesinde elde edilen veriler ışığında dizinin genel olarak ağır bir modernizm, küreselleşme ve dijitalleşme eleştirisi olma özelliği taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Tanrıları, İçerik Analizi, Söylem, Yeni Medya, Medya

MYTHOLOGY, GODS, MEDIA AND NEW MEDIA: AN ANALYSIS ON THE AMERICAN GODS' SERIES

ABSTRACT

Human beings' dream of tens of thousands of years; to convey the messages they want to societies and manipulate them as they want seems to have literally become reality with the widespread use of media, digitalization and social media in today's societies. American Gods is a highly watched digital platform drama based on Nail Gaiman's cult novel of the same name. Although it looks like a fantastic fun series, it has been critical of media and new media for controlling and manipulating people, becoming an addiction, seeking answers to all human needs in a digital environment and therefore forgetting how to be human, imposing all kinds of concepts and phenomena othered by the sovereign on societies, it also criticizes digitalization and its result; globalization, for bringing the end of humanity. In the series, the endless war between new and old, traditional and modern, good and evil is processed through the metaphor of Gods, the Old Gods are characterized as good and New Gods as bad, and Media and New Media are shown as the most powerful evil weapon among the bad ones. This study was conducted using content and rhetorical analysis methods to

analyze the critical perspective of both the content and discourse of the American Gods series on Media and New Media Concepts.

Keywords: *American Gods, Content Analysis, Rhetoric, New Media, Media*

GİRİŞ

En genel tanımıyla “Duygu, düşünce ve bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim” (URL-1) olarak bahsedebileceğimiz iletişim, sosyal bir varlık olan insanın en temel ihtiyaçlarından da biridir. Bebeklik döneminde sadece etrafındakilerle iletişim kurmaya çalışan insan zihinsel ve bedensel gelişimini ilerlettikçe iletişim kurduğu alanı da genişletir. Medeniyetler de aynı insandaki gibi büyüdükçe ticaret, seyahat, kültürel etkileşim gibi çeşitli sebeplerle yayılma, diğer medeniyetlerle iletişim kurma ihtiyacı duymuştur. Dolayısıyla insanoğlu on binlerce yıldır kendi düşüncelerini, yaşam biçimini, ideolojisini, kültürünü ve inandığı dini yaymak, diğer toplumlar üzerinde etki bırakmak, onlara hükmetmek için kitlelerle iletişim kurmanın yollarını aramıştır. On binlerce yıllık bu arayış radyonun icadıyla birlikte müthiş bir ivme kazanmıştır. Radyonun icadıyla artık, egemen olan kendi sözlerini doğrudan her bir eve ulaştırma hayaline kavuşmuştur. Televizyonun icadı ile birlikteyse görüntünün devreye girmesi, yollanmak istenen mesajların da etkisini arttırmıştır çünkü hem görmek hem de duymak sadece duymaya oranla çok daha eğlenceli olduğundan insanlar mesajları almak için daha uzun vakitleriiletici karşısında harcamaya başlamıştır. Bu durum sanayi devrimi ile çok büyük bir evrim geçirmiş olan sermayenin de iştahını kabartmıştır. Çünkü artık tüketebileceğinden çok daha fazlasını üreten insan oğlu kendi iç piyasasında eritemeyeceği ürünleri reklamlar sayesinde tüm dünyaya pazarlayabilirdi. Bunun için elbette çok büyük kültürel değişimler de gerekiyordu. Çok farklı çalışmalarda çok farklı tanımlarına rastlayabileceğimiz kültür, kısaca, “Tarihsel, toplumsa gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü” (URL-2) olarak tanımlanabilir. Tanımından da anlaşılacağı üzere kültürün kendi doğasında yayılma, egemen olma isteği vardır. Bu istek kültürün ait olduğu medeniyetin gelişmişliğiyle paralel olarak artar. Bu anlamda iletişim ve kültür birbirinden ayrılmaz iki kavramdır.

Modern toplumların sonucu olan kitleler, iktidarlar ve sermayeler tarafından kolay yönetilen, çabuk etkilenen topluluklar olarak görülmektedir. Kitle tek bir varlık halinde zihniyetlerin tekleşmesi, kolektif bir ruhtur (Swingewood, 1996, s.1). Küresel büyük açık bir pazarla ihtiyaç duyan sermaye ve kitleleri istediği yönde etkilemek isteyen iktidar sahipleri bu tekleşmeden yararlanır ve bu kolektif ruhu belirli bir amaç için manipüle etmekte kitle iletişim araçlarını kullanır. Örneğin hayatında kendi yerel kıyafetleri dışında bir şeyler giymemiş milyonlarca kişiye kot pantolon satmak için önce onların kültürel kodları ile oynamak, onlara yeni ve alternatif birtakım kodları doğru ve güzel olarak sunmak, zamanla herkesin aynı tip giyinerek aynı ürünleri arzulamasını sağlamak gerekmektedir. Bunun yolu da toplumları medya yoluyla değiştirmek, sermayenin istediği biçime sokmaktan geçer.

Sermaye kadar iktidarlar da mesajlarını iletmek için medyayı kullanır. Çünkü “iktidarlar, topraklar ve insanlar üzerinde kontrol iddiasındaki örgütler olarak, basitçe toplumsal gurupların, sınıfların ya da toplumun istemlerini ya da çıkarlarını yansıtmayan amaçlar formüle edebilir ve bu amaçları güdebilirler.” (Skocpol, 1985, s.90). Televizyon geçtiğimiz yüzyılda bu misyonu gereğinden de fazla yerine getirerek tüm dünyaya belirli yaşam biçimlerinin sürekli ve düzenli olarak dayatılmasına neden oldu ve küreselleşmenin de temellerini atmış oldu. Küreselleşme en genel anlatımla dünyanın küçülmesi, tek bir dünya bilincinin gelişmesi, dünyanın herhangi bir yerinde olan bir şeyin tüm dünyayı etkilemesi olarak tanımlanabilir (Robertson, 1999, s.21). Kültürel küreselleşme ise dünya çapında ticaret, seyahat ve etkileşimin daha hızlı, daha yaygın, daha bağımsız biçimlerine olanak veren iletişim teknolojilerinin ve medya şebekelerinin ortaya çıkmasıyla mümkün oldu (Boyd, 2008, s.92). Ancak sermaye ve iktidarlar bunu da yeterli görmedi. Çünkü geleneksel medya bireyin ancak izin verdiği ve istediği zaman ulaşılmasına imkân veriyordu. Kitleler gazete almazsa, radyoyu açmaz, televizyon izlemez ya da tüm bunları yeterince yoğun yapmazsa iktidar ve sermaye de vermek istediği mesajları istediği ölçüde ulaştıramamış oluyordu. Bu noktada cep telefonları ve sosyal medya tam da bu ikilinin yüzyıldır kurduğu hayali yerine getirmiş oldu. Sosyal medya insanların yazı, resim, ses dosyası ve videolar aracılığıyla iletişim kurmasını sağlayan her türlü internet platformudur (Mutlu, 2012,

s.148). Özellikle cep telefonlarının ve sosyal medyanın hayatımıza girmesiyle birlikte artık herkes hedef kitle olarak 7/24 ulaşılabilir hale geldi. Ancak sosyal medya kullanımının artmasıyla birey kendini sadece izleyici olarak değil aynı zamanda katılımcı olarak görmeye başladığından zamanla sosyal medyanın da bağımlısı haline geldi. On dakika sosyal medyadan uzak kalan biri sanki dünyadaki her şeyi kaçırmış, gelişmelerden uzak kalmış ve en önemlisi olan gündemde olan bir şey hakkında hiçbir şey dememiş, kısacası geride kalmış, unutulmuş ve değersizmiş gibi hissetmeye başladı. Günümüzde gençler arasında hızla yayılan bu her şeyden haberdar olma arzusu İngilizce’de “Fear of Missing Out” olarak adlandırılan ve Türkçe’ye de gelişmeleri kaçırma korkusu olarak geçen yeni bir kavramı da ortaya çıkarmıştır. Gelişmeleri Kaçırma Korkusu, genellikle bir sosyal medya aracında yapılan bildirimler ile tetiklenen ilginç bir gelişmenin/olayın başka bir yerlerde oluyor olabileceği ile ilgili kaygı olarak tanımlanmaktadır (Gökler&Aydın&Ünal&Metintaş, 2015, s.54).

Kitle iletişim araçlarının toplumları bu denli etkisi altına alması, sermaye ve iktidarın kitle iletişim araçları sayesinde toplumları kolaylıkla etkiler hale gelmesi bugüne kadar birçok sanatçı tarafından çeşitli sanat formları içinde eleştirilmiştir. Drama gerek hikâye anlatmadaki başarısı gerekse belirli mesajlar yoluyla izleyiciye belirli kavramları ve olguları sorgulatma becerisi sayesinde bu eleştiriyi en çok yapan türler arasındadır. Sinema filmleriyle başlayan bu eleştirel yaklaşım bugün dijital platformların popülerleşmesi ve pandemi sebebiyle sinema salonlarının kapalı olup film üretiminin oldukça sınırlı olduğu günümüzde televizyon dramalarına kaymıştır. Blackmirror ya da Mr Robot gibi dünya çapında çok ses getirmiş televizyon dramaları gerek dijital dünyanın gerekse yeni medyanın insan ve toplum üzerindeki etkilerini aynı eleştirel yaklaşımla işlemiştir. Bu eleştirel bakış açısına sahip sanatçılardan biri olan yazar Neil Gaiman, İzlanda’da yaptığı bir müze gezisi sırasında oradaki tanrı mitlerinden etkilenerek American Gods adlı kült romanını yazmıştır. Kendisi de Amerika’da göçmen olan Gaiman bugünün Amerikası’nı ve Amerikan sistemini mitolojiden esinlendiği karakterlerle ve bu karakterlere aynı zamanda Amerikan halkının çeşitli özelliklerini yükleyerek işlemiştir. Romanda Medya, Yeni Medya, Teknoloji, Sosyal Medya gibi kavramlar günümüz toplumlarını etkisi altına almış en güçlü kötücül tanrılar olarak resmedilmiştir. Hikâyede eski tanrılar yeni tanrılara karşı bir var oluş savaşı verirken yeni olan her şey eskiyi yok etmeye ve yerini almaya çalışmaktadır. Bu bağlamda drama derin bir modernizm eleştirisidir de. Çalışmamızın örneğini oluşturan izlenme rekorları kırmış American Gods dizisi aynı isimli romandan uyarlanmış bir dijital platform dramasıdır. IMDB izlenme oranları 7 ve üzeri diziler arasında yer alan ve bazı bölümleri 8,5 gibi oldukça yüksek izleyicisi beğenisine ulaşmış olan dizi hiç şüphesiz son yılların en çok izlenen dizileri arasında yer almaktadır (URL-3).

AMERİCAN GODS DİZİSİNİN KONUSU

Shadow Moon isimli bir mahkûm hapisten çıkmasına günler kala çok sevdiği eşi Laura Moon’un ölüm haberini alır. Cenaze için bindiği uçakta Mr. Wednesday isimli tuhaf bir adamla tanışan Shadow adamın cazip iş teklifini reddeder. Eski bir mahkûm olarak çok fazla iş bulma seçeneği yoktur ancak belalı işlerden uzak sakin bir hayat yaşamayı arzulamaktadır. Cenazede eşinin en yakın arkadaşıyla ilişkisi olduğunu ve onunla beraberken bir araba kazasında öldüklerini öğrenen Shadow’un dünyası derinden sarsılır ve dönecek bir evi kalmayan Shadow Mr. Wednesday’in teklifini kabul eder. Wednesday bir yolculuk yapacak, bazı arkadaşlarını ziyaret edecek Shadow ise bu yolculuklarında ona eşlik edecek, şoförlük ve korumalık yapacaktır. Yolculuk boyunca Wednesday’in bir savaş tanrısı olduğunu ve hatta İskandinav Mitolojisi’nin ana tanrısı Odin’den başkası olmadığını öğrenen Shadow, eski tanrılar ile yeni tanrılar arasındaki çatışmanın da tam ortasında kalır. Bu savaş çoktan unutulmaya başlanmış, değişik kültürlere ait eski tanrılarının dünyanın hakimiyetini ele geçirmiş olan yeni tanrılara karşı olan savaşıdır. Yeni tanrılar insanlarda bağımlılık yaratmış, onların yeni dini haline gelmiş Teknoloji (Tech Boy) , Medya, Sosyal Medya ve Mr World’dür. Yeni tanrılar tüm dinlerin ve tanrılarının artık çağın gerisinde kaldığını, unutulduğunu insanların yeni tapınma biçiminin sosyal medyada beğeni almak olduğunu savunmaktadır. Bu sebeple eski tanrılar artık yenilgiyi kabul etmeli; ya dijitalleşerek bu yeni sisteme ayak uydurmalı ya da unutulmuş olarak yok olmayı göze almalıdır.

Eski tanrıların en güçlüsü, Odin, yani dizideki adıyla Mr. Wednesday eski, unutulmaya yüz tutmuş tanrıları ikna ederek kendi tarafında toplamaya çalışmaktadır. Bu süreçte yanında en büyük destekçisi ve yol arkadaşı Shadow karakteri vardır. Birlikte çıktıkları yolculuk boyunca Odin hem eski tanrıları tek tek ziyaret edip onları ikna etmeye çalışmakta hem de yeni tanrıları yenebilmek için gerekli olan birtakım antik silahları toplamaktadır. Bu sırada Odin'in savaş hazırlığında olduğunu anında öğrenen yeni tanrılar da harekete geçer. Yeni tanrılar teknolojinin tüm imkanlarını kullanarak eski tanrıları manipüle etmeye ve onları kendi taraflarına çekmeye çalışır. Dünyanın her yerinde gözü olan yeni tanrıların en güçlüsü ve lideri Mr World bir yandan da Odin'in en büyük hayranıdır. Teknoloji, Yeni Medya gibi Mr World'ün yanında yer alan güçlü yeni tanrılar, tüm bu güçlerine rağmen toy ve acemidirler. Bu sebeple Odin'in binlerce yıllık bilgeliği Mr World'ün saygısını kazanmıştır. Mr World birkaç kez savaşmadan uzlaşmak için Mr Wednesday'ı ikna etmeye çalışır ancak başarılı olamaz. Gelecek büyük savaşta her tanrı kendi tarafını seçmek ve ona göre davranmak zorundadır. Bütün bunlar yaşanırken Shadow Wednesday'in babası olduğunu öğrenir. Bu onun Wednesday'in davasına olan inancını da artırır. Ona göre hiçbir şey tesadüf değildir ve görünenden çok daha büyük bir amacı vardır. Bu süreçte Laura da Wednesday'in adamı laprikonun şanslı parası sayesinde dirilmiştir. Shadow'u ararken ölümünden Wednesday'in sorumlu olduğunu öğrenir ve onu öldürmek için yemin eder. Bütün bunlar olurken yeni tanrılar Yeni Medya, Teknoloji, Medya ve Mr World de en büyük güçleri olan manipülasyonu kullanarak savaşta galip gelmeye çalışırlar.

AMERİCAN GODS DİZİSİNİN ANA KARAKTERLERİ

Eski Tanrılar

Mr. Wednesday: İskandinav Mitolojisinde Vikingler'in babası olarak tanımlanan Tanrı Odin, aslında 12. Yüzyılda yazılmaya başlanan ve her biri bir krala adanan sagaların yani kuzey halklarının destanlarının en önemlilerinden Heimskringla'da adı geçen ve As Halkı'nın Osta Asya'dan İskandinavya'ya göçüne liderlik etmiş gerçek bir kraldır. Odin üstün savaş yetenekleri sebebiyle daha sonraları halk arasında büyücü olarak anlatılmış ve zamanla da tanrılaştırılmıştır (O'donoghue, 2008). İskandinav mitolojisine göre Odin bilgelik kazanmak için bilgelik kuyusuna gitmiş, kuyu ondan bilgelik karşılığında tek gözünü feda etmesini istemiştir. Odin tek gözünü kopartarak kuyuya atmış, kuyunun suyundan içerek bilgelik kazanmıştır (Colum, 2002). Amerikan Gods'taki tek gözü cam olan Mr. Wednesday karakteri, Vikinglerin babası Odin'in Amerika'daki yansımından başka bir şey değildir. İskandinav Mitolojisi'nde çarşamba günü Odin'in günüdür. İngilizce'de Çarşamba anlamına gelen Wednesday kelimesi, Odin'in Almanca'daki ismi Wodan'dan gelmiş, Wodan's Day (Vodan'in Günü) zamanla Wednesday halini almıştır (Ingemann,2016, s:57). Etkileyici biri olan Mr. Wednesday hilebazlığı ve güvenilmezliği ile tanınır. İskandinav mitolojisinde çok önemli bir yere sahip olan Odin'in insanları yarattığına ve insanın kaderine yön verdiği inandırılmaktadır. Mitolojide Odin aynı dizide olduğu gibi bilge ve ihtiyar olarak işlenmiştir. Odin'in sembollerinden en önemlisi kuzgundur (Ingemann,2016, s.55). Dizide de Odin'e sürekli bir kuzgun eşlik eder. Yeni tanrılarla savaşmak için eski tanrıları kendi tarafında toplamaya çalışan Mr. Wednesday'in en büyük zevkleri ise viski ve kadınlardır. İskandinav Mitolojisinde Odin adına en çok kurban adanan ve bu ritüellerle güçlenen bir savaş tanrısıdır.

Bilquis: Tarihi belgeler 10. Yüzyılda bugünkü Yemen ve Habeşistan civarındaki Saba Krallığını yöneten ve Hz. Süleyman'la aynı dönemde yaşamış, Sheba isimli bir Arap kraliçesinden bahseder (Yücetürk, 1992, s.421). Eski Ahit'te adı geçen ve Kuran-ı Kerim'de adı verilmeden bahsedilen Belkis, her iki dine göre de Hz. Süleyman'ı ziyaret etmiştir. Eski Ahit'e göre Hz. Süleyman'ın peygamberliğini sorgulamış, aldığı cevaplar karşısında onun peygamberliğine inanmıştır. Kuran-ı Kerim'de ise yalnızca güneşe tapan bir kabilenin kadın hükümdarı olarak sözü edilmektedir. (URL-4) Afrika'nın unutulmuş aşk tanrıçası Bilquis, diğer adıyla Sheba'nın Kraliçesi yani Saba Melike'si aşktan beslenen bir tanrıçadır. Eski Ahit'teki iki siyahi kraliçeden biri olan Bilquis dizide de siyahi olarak resmedilmiştir. Baştan çıkarma konusunda uzman olan bu tanrıça Amerika'da bir evsiz olarak karşımıza çıkar. Dijital çağa ayak uyduramayan Belkis ona tapanlar olmayınca güçten düşmüş ve unutulmaya yüz tutmuştur. Yeni tanrılardan Teknoloji Çocuk ona yeni bir aşık bulma yöntemi olan Tindler uygulamasını önerince Belkis tekrar hayat bulmak için yeni tanrılarla bir anlaşma yapar. Bir süre kendisini ona tapacak kadar arzularıyla avutur ancak daha sonra bu durumla yaşayamamaya başlar. Aşka olan inancından dolayı savaşa karşıdır. Bu sebeple ilk savaşta eski tanrıları desteklese de daha

sonra tarafsız bir pozisyon alır. Bunun üzerine yeni tanrılar onun üzerindeki baskılarını arttırır. Baskılar dayanılmaz hale gelince bir kırılma yaşar ve uzun zamandır gömülü olan eski güçleri ortaya çıkar. Dizinin 3. Sezonunda Belkis aynı zamanda Shadow'un rehberi konumuna geçmiş, ona yol göstermiştir.

Mad Sweeney: Kendini Leprokon olarak tanıtan Mad Sweeney aslında Kelt mitolojisi ve İrlanda efsanelerinde kısa boylu, yeşil kıyafetler giydiği ve paraya çok düşkün olduğu söylenen yaratıklardır. Dizideki karakter pek kısa boylu olmasa da paraya olan düşkünlüğü ile mitolojideki tanıma uymaktadır. Mad Sweeney geçmişte ettiği bir yemin yüzünden Mr Wednesday'a borçludur ve o ne isterse yapmak zorundadır. Yolculuk boyunca Shadow'un karısının öldürülmesi de dahil Wednesday'ın birçok pis işini o yapar. Mad Sweeney aslında eskiden çok güçlü olan ama daha sonra delirmiş ve sonsuz gezme aşkı ile lanetlenmiş bir kraldır.

İfrit: Dizide Arap bir taksi şoförü olarak karşımıza çıkan İfrit aslında Arap Kültürü'nde, İslamiyet'te ve Hristiyanlık'ta adı geçen cin ailesine mensup bir yaratıktır. Cinler her ne kadar tanrı olmasalar da insanlar üzerindeki etkilerinden ve sahip oldukları ele geçirme güçlerinden dolayı oldukça önemli bir yere sahiptir. İfrit de aynı Mad Sweeney gibi Mr Wednesday'a borçlu olduğu için onun tarafında savaşa katılanlardır.

Mr İbis & Mr Jacquel: Mr İbis Mısır Mitolojisindeki bilgelik tanrısı Thoth, Mr Jacquel ise ölümler tanrısı, mezarların koruyucusu ve kayıp ruhlar rehberi Anubis'tir. Mısır mitolojisinin en önemli tanrılardan biri Thoth Ra'ya rapor tutar her şeyi yazardı (Pinch, 2020). Dizide de olan biten Mr İbis'in sürekli olarak tuttuğu raporları takip ederek anlatılmıştır. Bu iki tanrı dizide bir cenaze evini işletmekte aynı mitolojideki gibi ölenlere öteki dünyaya geçişte yardım etmektedir. Başından beri eski tanrıların yanında olan bu iki Mısır tanrısı ne zaman başları sıkışsa Odin ve Shadow Moon'a yardım etmiş, gerektiğinde onları düşmanlarından koruyup saklamıştır.

Mr. Nancy- Anansi: Mr Nancy adı Ganalı Anan halkının efsanelerinden ve Ananse yani örümcek kelimesinden türetilmiş Afrika tanrısıdır. Aynı zamanda örümcek olarak da anılan bu tanrı düzenbaz ama bilge bir tanrıdır. Bilgelikliğini göremeyenlerle eğlenmesiyle ünlüdür. Ayrıca Afrika mitolojisine göre gökyüzü tanrısı Niame'nin aracıdır, emirlerini ondan alır ve onun adına doğa olaylarını yönetir. (Mazzucco, 1998, s.8) Mr Nancy dizide Amerika'ya kendi isteğiyle gelmemiş tek tanrıdır. Ona inan zenci Afrikalıların köleleştirilerek zorla Amerika'ya getirilmesiyle birlikte mecburen onlarla aynı kaderi paylaşmıştır. Bu nedenle sisteme, Amerika'ya, Batılı yaşam tarzına ve özellikle de bu sistemin temsilcisi yeni tanrılara şiddetle karşıdır. Shadow'un kendi kimliğini keşfetmesi için ona rehberlik etmeye çalışır.

Czernobog: Slav mitolojisinde Karanlık Tanrısı olarak adı geçen tanrıdır. Kötü Şans Tanrısı ya da Şeytan Tanrı olarak da bilinir. Elindeki büyük çekiçle can almak en büyük tutkusudur. Czernobog ölümün, kötülüğün ve karanlığın vücut bulmuş halidir (Dixon&Kennedy, 1998, s.52). Czernobog dizide her şeyden mutsuz, sürekli sinirle etrafa sataşan, durmadan içki ve sigara içen huysuz bir ihtiyardır. Kız kardeşleriyle birlikte yaşadığı Amerika'da unutulduğu, dolayısıyla inanı ya da onun için kurban vereni kalmadığı çalıştığı mezbahada inekleri öldürerek ölüm ve kana olan tutkusunu tatmin etmeye çalışmaktadır. Elindeki çekicinin gücü Mr. Wednesday için önemlidir ve kız kardeşlerinin de telkiniyle onu kendi tarafına çekmeye çalışır. Czernobog Eski Tanrılar'ın tarafına geçmeye pek istekli gözükmesine de öldürmeye olan özlemi ve Shadow'un hayatı üzerine girdikleri bahis onu savaşı desteklemeye iter. Yeni tanrıları ve yapmayı planladıklarını gördükçe Eski Tanrılar'ın birleşmesi ve tamamen yok edilmeden önce savaş başlatılması gerekliliğine inanır. 3. Sezonunda Mr. Wednesday'ın savaştan vazgeçmemesi için mücadele eder, son dakikaya kadar onu korumaya çalışır.

Demeter: Yunan Mitolojisi'nde bereket, tarım ve hasat tanrıçası olarak bilinen Demeter, en genel tanımıyla doğaya yön veren, ekinleri yeşerten bereket tanrıçasıdır, doğa anadır ya da bir diğer adıyla toprak anadır. Antik Yunan'da en büyük ve önemli tanrılardan biri olan Demeter yaşam yaratan, toprağa can veren, yağmur yağdıran, ekinleri çoşturandır (And, 1962, s.8). Dizide Demeter Odin'in eski karısıdır ve bir rehabilitasyon merkezinde inzivaya çekilerek yaşadığı acıları unutmaya çalışmaktadır. Çünkü iki tanrının aşkı arasında kalan

Demeter Odin'i tercih etmiş, ikisinin bir kızı olmuş ancak daha bebekken ölmüştür. Odin en zor zamanında karısının yanında durmamış, onu acısıyla baş başa bırakıp ortadan kaybolmuştur. Demeter bu acıyı atlattırmamış ve o da izini kaybettirmeyi seçmiştir. Uzun zamandır kendi isteğiyle bu merkezde kalmaktadır ve etrafındaki hiç kimse onun bir tanrıça olduğunu bilmez. Odin onun yerini bulur, kendi tarafında savaşa katılmaya ikna etmeye çalışır ve hatta tekrar kalbini çalabilmek için elinden geleni yapar. Sonunda kendi varlığını ve tanrıçalığını hatırlayan Demeter, Odin'e geri dönmek ya da savaşa katılmak yerine doğayla bütünleşerek kaybolur.

Nornlar: İskandinav Mitolojisinde kader tanrıları olarak bilinen Nornlar üç kız kardeşler ve bu kız kardeşlerden en yaşlısı Urd geçmiş, ortanca Verdandi bugünü ve en genci Skuld geleceği temsil eder. Yunan Mitolojisindeki Moirai tanımı ile benzerlik gösteren Nornlar hayat ağacının bakımı ile görevlendirilmiştir. Aynı zamanda bu ağacın altında insanlığın kaderinin ağlarını da örmektedirler (Özkan, s.70). Dizide hayat ağacını koruyan ve nöbeti tutacak olanı hazırlayan kardeş tanrıçalar olarak işlenmiştir. Shadow babası için nöbet tutmaya karar verdiğinde onu bu kutsal göreve hazırlar ve zamanı gelince hayat ağacına teslim ederler.

Yeni Tanrılar

Mr World: Mr World sürekli kılık değiştiren, planına uygun olarak ne gibi görünüm gerekiyorsa ona bürünebilen, manipülasyon ve hile yeteneği olan bir yeni tanrıdır. Bütün yeni tanrılar onda çekinir, eski düzeni ve dolayısıyla eski tanrıları yok etmeye niyetlidir. Mr World'ün asıl kimliği şu ana kadar yayınlanan 3 sezonda tam olarak açıklanmamıştır. Neyin tanrısı olduğu, nasıl olup da yeni tanrıların hepsinin bir şekilde ondan çok korktuğu, gücünü nereden aldığı, neden düzeni değiştirmek istediği ya da eski tanrılara olan düşmanlığının sebepleri bilinmez. Ancak Dünya'nın kendisi olduğunu iddia edenler çoğunluktadır. Diğer bir tahmin ise Mr World'ün internet sayfalarının başındaki www'nun açılımı olan "world wide web" in kısaltması olduğu yani interneti temsil ettiği. Her türlü gelişme ve bağlantı için internete ihtiyaç duyan yeni tanrılar bu nedenle Mr World'den korkmaktadır. Bu her ne kadar akla en yakın açıklama gibi gözükse de Mr World'ün 3. Sezonun sonunda söylediği "Benim en iyi olduğum şey hiledir." sözü ve kılık değiştirme yetenekleri bize İskandinav Mitolojisinin bir diğer önemli tanrısı Loki'yi işaret etmektedir. Loki bazı kaynaklarda Odin'in kardeşi bazılarındaysa üvey oğlu olarak tasvir edilmiştir. Şekil değiştirme haricinde bir gücü yoktur; hilebaz, açık göz, hin, tutkulu ve acımasızdır (Gaiman, 2018).

Tecnical Boy: Uçarı yaramaz genç tanrı Teknoloji Çocuk burada teknolojinin kendisini temsil etmektedir. Telefonun icadından itibaren gücü giderek artan, dijital çağda gücünün doruğuna ulaşan bu tanrının günümüzdeki en güçlü silahı yapay zekadır. Mr World'ün verdiği görevleri heyecanı ve toyluğu yüzünden hep başarısızlıkla bitirken, medya ve yeni medyayı en güçlü rakipleri olarak görür. Onları küçümser. Yeni tanrıların en önemlisinin kendisi olduğunu düşünmekte ve bu nedenle çoğu zaman kibirli ve şımarık bir çocuk gibi davranmaktadır. 2. sezonun sonunda yapay zekaya dönüşür ve tüm sistemlere hâkim olur. Bir ara medya ve yeni medya karşısında önemini yitirse de yapay zekayla birlikte tekrar Mr World'ün gözdesi olur. Eski tanrılardan nefret eden, var olduğu ilk zamanlarda karşılaştığı zalimliklerden dolayı insanlara öfkeli bir tanrıdır. Belkis ile savaşında duygu kavramı ile tanışır ve bu onda bir çeşit sistem arızasına neden olur. Teknoloji Çocuk yeni tanrılar ile eski tanrılar arasındaki savaşın kilit noktasıdır. O nedenle Mr World sürekli onu kontrolü altında tutmaya çalışır.

Media/Yeni Medya: Yeni tanrılar içinde insanlar üzerinde en etkili olan Medyadır. İnsanların izlemesi onun için tapınma anlamına gelir ve izlemenin bir bağımlılık olduğu günümüzde en çok inanana sahip olan tanrı konumundadır. Üstün manipülasyon yeteneği sayesinde yeni tanrıların her türlü planını çoğunluğa kabul ettirir. Medyanın tek bir yüzü yoktur. Zamana ve duruma göre karşımıza unutulmaz popüler medya yüzleri, David Bowie, Marlin Moonre gibi suretlerde çıkar. Mr World'ün en büyük silahı ve en güçlü kozudur. Shadow Moon'u takip eder ve fikrini değiştirip onu yeni tanrıların tarafına geçirmek için uğraşır. 2. Sezonun sonunda kendini New Media yani Yeni Medyaya dönüştürür. Bunu yaparken internet ile birleşir ve yepyeni bir görünüme bürünür.

Arada Kalmış – Yarı Tanrı Shadow: Dizinin ana karakteri Shadow sıradan bir insanken babasının bir tanrı olduğunu öğrenmesi ile hayatı değişen ve bu noktadan sonra sıradan her şeyini geride bırakıp kendini Wednesday'in davasına adayın bir yarı-tanrıdır. Her ne kadar şu ana kadar yayınlanan 3 sezonda da Shadow'un ne olduğu tam olarak açıklanmamış olsa da ölümler dünyasında yaptığı gezintiler, normal bir insanın sağ çıkamayacağı durumlardan sağ çıkması, gelecekte olacaklara dair sanrılar görmesi ve diğer tanrılarla sürekli iletişim halinde olabilmesi gibi özellikler sebebiyle normal bir insan olmadığı kesindir. Babasının tanrı olması ona mitolojik olarak yarı tanrı olma özelliği verse de aslında şaman olma olasılığı da ihtimaller arasındadır. Sanrı göreceği zaman transa benzer bir duruma geçmesi bu tahmini güçlendiren unsurların başında yer almaktadır. Çile çekmesi, gökyüzüne yükselmesi, rüya ile gerçek dünya arasında gidip gelmesi, tanrılar ruhlar ve ölümler arasında kapılar açabilmesi gibi özellikleri yine şamanlarla aynıdır. (Eliade, 1989, s:511) Shadow'un İskandinav Mitolojisinde Odin'in oğullarından biri olan Baldur olduğu da bir diğer ihtimaldir. Bu ihtimal Baldur'un aynı Shadow Moon'ununki gibi rüyalarında geleceği görme yeteneğinin olması, Laura öldüğünde Shadow'un etrafında Işığın tanrısı olması sebebiyle Baldur'un da etrafında bulunan ışık halesinin aynısından görmesi ve elbette Odin'in oğlu olması sebepleriyle ortaya çıkmaktadır.

AMERİCAN GODS ve MEDYA / YENİ MEDYA

Dizide daha birinci bölümden itibaren yeni tanrıların ana karakter olan Shadow'u elde etme, bildiklerini öğrenme ve kendi taraflarına geçme için ikna etme çabalarını görüyoruz. Bunu kimi zaman kaba kuvvetle, tehditle yapmaya çalışıyorlar kimi zamansa bir şeyler vaat edip aklını çelmeye çalışarak. Zorla taraf değiştirtme görevi Teknoloji tarafından üstlenilirken, ikna etme kısmı medyanın görevi oluyor. Medya elindeki her türlü cazibeyi kullanarak Shadow'u kendi taraflarına çekmeye çalışıyor. Kimi zaman Shadow'un hayranı olduğu çekici bir Hollywood yıldızı olarak karşısına çıkıyor, kimi zamansa ona ün, şöhret ve para vaat ediyor. Bunları yaparken de adeta bir pazarlama stratejisi ile hareket ediyor. Reklam kampanyası gibi sunulan teklifler her seferinde Shadow tarafından reddediliyor.

Resim 1. Shadow ve Medya Tanışma Sahnesi.

Kaynak: American Gods (2017)

Resim 2. Shadow ve Medya Tanışma Sahnesi

Kaynak: American Gods (2017)

Dizinin 1. Sezonunun 2. bölümünün 25. Dakikası ile 28. Dakikası arasında geçen süper market sahnesinde ana karakter Shadow Moon bir süper markete gider, marketteki televizyon ekranlarından birindeki siyah beyaz dönemin ünlü oyuncularından Luccilie Ball'un görüntüsü Shadow Moon ile konuşmaya başlar. Bu aslında her seferinde karşımıza farklı bir televizyon karakteri ile çıkan Medya Tanrısıdır. Shadow Moon panikle televizyonun fişini çekse de Medya Tanrısı tekrar ekrana dönmeyi başarır. Medya tanrısı ona: "Ekran bir sunak. Kurban sundukları benim. O zamandan bu zamana kadar. Altın Çağ'dan Altın Çağ'a. Yan yana oturup, birbirlerini görmezden gelip, kendilerini bana bırakıyorlar. Şimdi kucaklarında ve ellerinde daha küçük ekranlar tutuyorlar ki büyük olanı izlemekten sıkılmasınlar. Zaman ve ilgi, koyun kanından daha iyi..." Shadow'a kendilerine katılmasını söyleyen Medya daha sonra geleceğin kendileri olduğunu ve zaten her şeyi ele geçirmiş olduklarını şu cümlelerle açıklıyor: "Gelen biziz. Zaten buradayız. Bizler kendi kendini kullanan arabalarız, 3D yazıcılarız, deri altı zaman ayarlı insüliniz. Senin yaşlı patronun ise otoban kenarında portakal satıyor ve organik bile değil. Biz şimdiniz ve yarınız ve yarın ve yarın ve yarın. Ve o artık dün bile değil. "Buradaki diyaloglardan da anlaşılacağı üzere Medya kendini bugünün ve geleceğin en önemli tanrılarından

biri olarak görüyor. İnsanların ona tapınma biçimiye onu izlemek, takip etmek, onu izlemek uğruna her şeyden vazgeçmek. Medya kendisine insanların onun için neyi feda ettiğini sorduğunda “Zaman ve bazen de birbirlerini” diye cevap veriyor. Gerçek ilişkilere zaman ayırmayan insanların zamanlarını medyaya vermesi ve ilgilerinin hep medya üzerinde olması onun için bir çeşit ibadet olarak tanımlanıyor. Burada günümüz insanın izleme bağımlılığı, gelişmeleri kaçırma korkusu eleştiriliyor. İnsanların artık tamamen teknolojiye bağımlı olduğu ve ilerleyen zamanlarda arabaların yapay zekalar tarafından sürülmesi, her şeyin üç boyutlu yazıcılarda yazılarak üretilecek olması hatta sağlığımızın bile dijital araçlar tarafından kontrol altında tutulacak olması insanlığın gidişatının da bir göstergesi. Eskiye takılı kalanların ve eski yöntemlerle yaşamını sürdürmek isteyenlerinse bu sistemde var olma şansı yok.

Resim 3. Medya İkna Sahnesi

Resim 4. Medya İkna Sahnesi

Kaynak: American Gods (2017)

Kaynak: American Gods (2017)

1. sezon 5. Bölüm 21. Dakikada David Bowie kılığında karşımıza çıkan Medya, Technical Boy'dan Shadow'dan özür dilemesini ister, Technical Boy ise Mr Wednesday'ın adam topladığını anlatmaya çalışır. Burada Medya “Şehitlik popüler bir adam toplama yöntemidir.” diyerek eski tanrıların ve eski din adetlerini küçümsememesi gerektiği konusunda Technical Boy'u uyarır. Aynı bölümde 38. dakikada bu sefer Marilyn Monroe olarak karşımıza çıkan Medya, yanında Technical Boy ve Mr. Wednesday ile Shadow Moon ve Mr. Wednesday'ı kendi taraflarına katılmaya ikna etmeye çalışır. Burada Mr. World insanlar hakkında her şeyi bildiğini söyler, adını soyadını, kan gurubunu, sevdiği peynirden en çok neyden nefret ettiğine kadar her şeyi bilmektedir. Ona olan her şeyin kayıt edildiğini, depolandığını ve hatırlandığını söyler. Buna Hayat Kitabı demektir. Bunları anlatırken Mr World Shadow'un yüzüne dönüşür ve onun seks yaparken takındığı surat halini gösterir. En özel anlar bile kayıt altındadır. Technical Boy ise burada Mr. Wednesday'a teknolojinin geliştiğini, hepsinin evrimleştiğini, hep beraber evrimleşmenin kendisi için bir onur olacağını söyler. Ayrıca Shadow'dan onu asmaya çalıştığı için özür diler, özellikle siyahi birini asmak Amerika'nın geçmişini de düşününce yanlış bir harekettir. Onlara evrimleşme konusunda yardım edebileceğini düşünmektedir. Fikirleri, davranışları, inançları daha önce görülmedik şekilde etkileyebildiklerini anlatır. Bu noktada sözü Medya devralır ve onlara seyircilerini bulmaları konusunda yardım edeceklerini söyler. Onlara bir güncelleme teklif etmektedirler, bir birleşme. Birleşmeyi Medya şampanya ve patates cipsinin birleşimine benzetir. Mr. Wednesday Mr World'e teklifi kabul etmezse ne olacağını sorduğunda World onun bir bireyci olduğunu ve bunun artık modasının geçtiğini söyler. Ona göre her şey sistemin dahilindedir. Tek bir küresel pazara sunulmak üzere tasarlanmış tek bir ürün onun idealidir. Mr. World'ün “Göster ona!” demesiyle Medya odadaki tüm duvarları ekrana çevirir. Bir reklam filmi tadında Medya onlara teklif ettiği Odin Rehber Uydusu'nu anlatmaya başlar. Bu Kuzey Kore'den fırlatılacak olan bir haberleşme uydusudur. Uyduya Odin'in adının verileceğini söyler. 24,9 milyon insanın fırlatılışını izleyeceği bu uydu sayesinde herkes Odin'in adını öğrenecektir. Ona ün ve para vaat etmektedirler. Tüm bu sunum reklamvari bir havada hazırlanmıştır. Parlak efektler, hızlı bir müzik fonu doldurur. Mr World güncel ve kalıcı olanın bu olduğunu söyler. Mr World kendisinin insanlığa anlam verdiğini onlarınsa sadece insanların zamanlarını çaldığını söyler, Medya insanların zamanlarını vermek istemelerinin kendi suçları olmadığından bahseder.

Dizinin 1. Sezonun final bölümünde Paskalya bayramı için toplanmış tanrıların eğlencesinde Medya eski tanrılarla görüştüğü için kızdığı Paskalya Tanrısını tehdit eder. Ona görüntüsü olmayan bir tanrının unutulup yok olacağını söyler. Paskalya medyada yanlış bir imajla temsil edildiğini düşünmektedir ama Medya böyle düşünüyorsa bu hislerle yaşamayı öğrenmesi gerektiğini, sonuçta azizlerin bile bu şekilde gösterildiğini söyler. Ona göre dünya artık ateisttir ve dinler evrimleşmelidir. Bu sırada söze giren Mr. Wednesday dinlerin yeniden yayılmasıyla tekrar canlanabileceğini savunur. Medya dağıtımı yapanların kendileri olduğunu, platformları ve mekanizmayı, dolayısıyla tüm akışı kontrol ettiklerini söyler. Bu sırada ortaya çıkan Mr World tüm silahların kendilerinde olduğunu, savaşsalar da savaşmasalar da kazananın her zaman kendileri olacağını anlatır.

Resim 5. Medya'yı Bulma Sahnesi

Resim 6. Medya'yı Bulma Sahnesi

Kaynak: American Gods (2017)

Kaynak: American Gods (2017)

Dizinin medya ve sosyal medya kavramlarına en çok yoğunlaştığı ve yer verdiği sezonu 2. sezonudur. 2. sezonun ilk bölümünün giriş sekansında yenilgiye uğramış olan yeni tanrılar toplanırken, Mr World Teknoloji'ye Medya'yı bulmasını ister. "En iyi satış elemanım olmadan savaşı satamam. Medyayı bul" der. Burada medyaya toplumlara savaşa ikna etme, savaşı pazarlama aracı olarak işaret edilmiştir. Teknoloji bir an önce savaşa girmek isterken Mr World hazırlık yapılmadan, uygun ortam oluşturulmadan savaşa giremeyeceklerini anlatır. Medya dünyada oluşacak bir savaşın ön hazırlık alanı, satış aracı, dolayısıyla var olma sebeplerinden biridir. Aynı bölümde Mr World Amerika'nın tüm dünyayı izlemek için kurduğu sisteme girip düşmanlarını takip etmek ister, görevlinin bu sisteme girebilme yetkisinin sadece Amerikan Başkanı'nın yetkisinde olduğunu söylemesi üzerine Mr World "Başkan dediğin uydurma bir şey. Ben o adamın arkasındaki adamın arkasındaki adamın arkasındaki adamım. Ataş Operasyonu, Aya İniş, Roswell, Compton Kokain Savaşları... Benim için çalışıyorsun. Hep benim için çalıştın." sözleriyle Amerika'daki başkanların önde görülen kuklalar olduğunu, Amerikan siyasetinde olan biten her şeyin planlı olduğunu, Aya İniş'ten uzaylıların dünyaya indiği ve sonrasında medya tarafından olayın örtbas edildiği Roswell olayına kadar her şey aslında manipülasyondan ibaret olduğunu açıklar. Burada kullanılacak sistemin adı Argus'tur ve o da bir tanrıdır. Argus dünyada olan biten her şeyi izleyen ve kayıt altına alan, fiber optik altyapılı bir yazılımdır ve çok güçlü bir tanrıdır, Mr World ona dünyanın gözü diye hitap eder ancak vücudunda birçok göz olan Argus aslında kördür. Çünkü gözler başkasının görmesi içindir. Özellikle uydu sistemleri ve dronların hayatımıza girmesiyle Argus'un dünya üzerinde gözlemlemeyeceği kayıt altına alamayacağı hiçbir şey kalmamıştır. Argus (Audit Record Generation ve Utilization System) gerçekte merkezi Amerika Utah'ta bulunan bir internet ağı, servisi ve sunucusu izleme sistemidir. Dünya üzerindeki her türlü internet akışını hem ses hem de video bazında izler, değerlendirir, kayıt altına alır ve raporlandırır (Wan&Chang&Chen&Wang, 2018). Burada Argus yeni tanrıların kötücül amaçları için kullanılmak istedikleri bir araçtır. Ancak Argus iki taraflı oynamış ve hem eski tanrılarla hem de yeni tanrılarla anlaşmış, iki tarafa da istediği görüntüleri vermiştir. Medya ile birlikte Argus'u ikna etmeye giden Teknoloji istediğini alamayınca Medya seksi bir şekilde Argus'a yaklaşır ve ona birleşmeyi önerir. Birleşirlerse Mr World'e ihtiyaçları kalmayacak hem her şeyi gösteren hem de her şeyi gören olacaklardır. Burada Medya tüm seksapeliyi kullanarak Argus'u etkiler. Aralarında cinselliği çağrıştıran bir birleşme yaşanmak üzereyken bu birleşme Wednesday tarafından engellenir. Burada sistemin hem izleyen, kayıt altına alan hem de izlenecek olanı belirleme özelliğine değinilmiş ve bu ikisinin tek bir kaynaktan olması tüm düzenin bozulması olarak tanımlanmıştır.

2. Bölümde Teknoloji kendilerinden kaçan Medya'yı bulur. Ancak Medya hazır olmadan savaşa katılmak istememektedir. Teknoloji onu zorlar ama Medya saklanmaktadır. Bu sırada bir cep telefonuna görüntüsünü yansıtan medya Teknoloji tarafından yakalanır. Teknoloji burada "Beni küçümsemek ölümcül bir hata. Benim makineme kolayca girip çıkabileceğini mi sanıyorsun? Ben insanlığın en büyük başarısıyım. Onların pusulası benim. Ben ikili değerim. Ben olmadan hiçbir şey dönmez...Şimdi en utandığın kılık neyse ona bürün ve ortaya çık!" der. Bu cümlelerde Teknoloji kendini insanlığın yol göstereni, yönünü tayin eden, ona yön veren yani onun pusulası olarak tanımlamış ve insanlığın en büyük başarısı olduğunun altını çizmiştir. Burada insanlık bugün hareketlerini, kararlarını, hayatının yönünü Teknoloji sayesinde çizdiği vurgulanmış, insanın teknolojiyi değil teknolojinin insanı yönlendirdiği, yönettiği vurgulanmıştır. Burada söz geçen ikili değer ise başta bilgisayar ve internet olmak üzere günümüzün vazgeçilmez tüm elektronik aletlerinin işletim sistemlerinin temeli olan 0 ve 1 rakamlarıdır. Tüm elektronik aygıtların onun sayesinde çalıştığını ve bu nedenle o olmazsa dünyada hiçbir şeyin dönmeyeceğini ifade eder. Burada İngilizce "Spin" yani dönmek kelimesi çift anlamlı olarak kullanılmıştır. Birincisi işlerin yürütmesi, çarkların dönmesi anlamında diğeryse dünyanın dönmesi anlamında. Bu bağlamda Teknoloji dünyadaki her şeyin ve hatta dünyanın dönüşünün bile kendisine bağlı olduğunu ima etmiştir.

Resim 7. Yeni Medya Dönüşüm Sahnesi

Kaynak: American Gods (2017)

Resim 8. Yeni Medya Dönüşüm Sahnesi

Kaynak: American Gods (2017)

2. sezonun 3. Bölümünde Medya kendini yeni sürümüne yükselttikten sonra rengarenk bir ekranın içinden daha genç, daha renkli bir görünümle çıkar. Mr World onu görünce Medya diye seslenir o ise "O çok eskidi. Karşınızdaki yeni." Deyince My World ona "Yeni Medya" diye hitap eder. Burada daha önceki Marilyn Monroe görünümünde söylediği doğum günü şarkısını söyler. Şarkıyı söylerken animasyon olarak kafasına sarı saç görüntüsünü eklenir. Teknoloji "Bunun neresi sürüm yükseltme?" diye sorar. Yeni Medya'nın görüntüsü artık nereye ait olduğu belli olmayan, Asyalı görünümlü ama tam bir Amerikalı gibi konuşan, seksi davranan ama çocuksu giyinmiş, kimliksiz, ülkesiz, yaşsız bir hal almıştır. Burada yeni medyanın tüm dünyayı kapsayan, tek bir kültüre ait olmayan, melez ve küresel yapısına bir gönderme yapılmıştır. Bu yeni yapı aynı zamanda kendinin bir önceki haliyle bile dalga geçmekte onu gerçek üstü bir şekilde yeniden canlandırmaktadır. Buradaki animasyon efekti yeni medyanın gerçeklik kavramını kırması, efektler, aplikasyonlar ve animasyonlarla gerçeği istediği forma sokma özelliğini yansıtmaktadır.

2. sezonun 4. Bölümü dünyayı farklı algılayan, her şeyi dijital olarak gören bir çocuğun hikayesi ile başlar. Bu çocuk ilerleyen yaşında Teknoloji ile tanışır, Teknoloji ona yol gösterir ve o da birçok dijital buluş yaparak dünyanın en önemli şirketlerinden biri haline gelir. Bu adam ileride yapay zekayı da geliştirecek olan ve Silikon Vadisi'nin en büyük şirketinin sahibi olacak kişi, CEO'dur. Ancak aradan yıllar geçip Teknoloji ondan savaşlarında yardım isteyince Mr World'ün ona sunduğu imkanları tercih edip Teknoloji'yi bir anda unuttur ve ona inanmayı bırakır. Burada yapay zekanın duygudan uzaklığı, kendini geliştirmek için her türlü yolu denemesi ve insani olmaması vurgulanmıştır. Yine aynı bölümün final sekansında Mr World ve Wednesday karşı karşıya gelir. Başlattıkları savaş ve kayıpları üzerine konuşurken konu paraya gelir. Savaş para gerektirmektedir ve parayla ilgilenen tanrı Para tarafsızdır. Mr World paranın da artık kendi taraflarında olduğunu şu sözlerle ifade eder: "Artık beşler, onlar ya da yirmiler yok. Para ya da altın yok. Hiçbir fiziki

konumu olmayan banka hesaplarına, fiber optik kablolarla ışık hızında gönderilen, dijitalleşmiş ve şifrelenmiş sıfırlar ve birler var.” Dünyadaki her şey gibi para sistemi de dijitalleşmiş, kontrol altına alınmıştır.

2. sezonun final bölümü medyanın kitleler üzerindeki etkisini anlatan bir sahne ile başlar. Radyonun tüm evlerde dinlendiği 50’li yıllarda bir aile akşam haberlerini dinlemektedir. Radyodaki spiker büyük bir patlamanın sonrası olay yerinden canlı yayın yapmaktadır ve bir uzay gemisinin düştüğünü, içinden yılanla ahtapot arası tuhaf görüntümlü, korkunç yaratıkların indiğini söyler. Radyodan çılgınlıklar gelmektedir. Evde bir panik havası başlar. Aile arabalarına inip kaçmaya başlar. Ertesi gün tüm gazeteler uzaylı istilasını yazmıştır. Ardından Mr World ‘ü bir Hollywood stüdyosunda görürüz. Uzaylılarla ilgili bir film çekilmektedir ve yönetmen koltuğunda da Mr World oturmaktadır. Mr World kameraya dönüp konuşmaya başlar. Toplumların sevgi ile değil korku ile düzene sokulacağını, dünyanın sevgi ile değil korku ile döndüğünü söyler. Burada korkuyu yaratan da kitleleri buna inandıran da medyadır. Olmayan bir şeyi varmış gibi gösteren, olan bir şeyi olmamış gibi de gösterebilir. Medya toplumun dizginleyicisi, kural koyucusu konumundadır. Medyanın gücü Mr World’ün şeytani tavırlarıyla anlatılır: “Sevginin dünyayı dönüştüreceğini söylüyorsunuz. Dönüştürmez. Geceleri kapınızı komşunuzu sevdiğiniz için kilitlemiyorsunuz. Onlardan korktuğunuz için kilitliyorsunuz. Korku düzendir. Korku kontroldür. Korku güvendir. Korku kurgudur... Korku hayal ürünüdür. Beyninizin yarattığı bir şeydir. Ne kadar korkarsanız, o kadar inanırsınız!”

Resim 9. Tanrı Dokunuşu Sahnesi

Resim 10. Tanrı Dokunuşu Sahnesi

Kaynak: American Gods (2017)

Kaynak: American Gods (2017)

2. Sezonun final bölümünde yapay zekayı iyice geliştiren CEO bilgisayar ekranında bir suret yaratır. Kendi eserine hayran hayran bakarken birden Teknoloji yenilenmiş bir görüntüyle odada belirir. Teknoloji yapay zekâ ile birleşmiştir. Burada CEO Tevrat’tan alıntı yapar ve “Yakup gün ağarınca kadar meleklerle gürleşti. Melek dedi ki ‘Beni bırak gün ağardı.’ Bilim tanrı ile gürleşebileceğimiz tek şey.” Burada sözü geçen ayet Tevrat’taki Yaratılış 32/22-25 ayetidir ve Yakup’un tanrı ile yüzleştiği ve tanrı tarafından kutsandığı anı anlatmaktadır. (URL-5) CEO tanrısı Teknoloji’nin kendisini kutsayacağını düşünmektedir. Teknoloji ise ona “Neden tanrı ile gürleşmek isteyesin ki?” diye sorar. CEO “Çünkü biz onun suretinden yaratıldık, eşleşebiliyoruz mu diye merak ediyorum.” diye cevap verir. İkilinin bir sonraki sahnesinde Teknoloji “Bir tanrıya dokunduğunda ne olacağını sanıyorsun?” diye sorar ver CEO “Bir ışık huzmesi gibi bir şey.” Diye cevap verdikten sonra CEO’nun ofisindeki tüm sistemler alarm vermeye başlar. Sisteme bir sızma olmuştur. CEO şoke olur. Ne olduğunu anlamaya çalışırken Teknoloji “Siz tanrının suretinden yaratılmadınız. Biz sizin suretinizden yaratıldık. Bütün kusurlarınızla birlikte; hırs, kibir.” der ve Yaratılış 32 ayetinin devamını okur: “Ve onu yenemeyeceğini anladığında Melek Yakup’un kaçasına dokundu, böylece Yakup büküldü.” Ve CEO’ya dokunur. CEO ölecek gibi olduğunda onu bırakır ve “Hayal ettiğin gibi miydi bir tanrı tarafından dokunulmak? Beni dizginle! Benim tek sınıırım senin hayal gücün!” der ve sistemdeki transferi bitirir. Artık yapay zekâ sayesinde dijital olan her türlü sistemin, Amerikan ordusunun uydu, silah ve dronları dahil her şeyin kontrolünü ele geçirmiştir. Bu sahnede insanın yapay zekâyı yaratarak bir süre sonra kontrolden çıkacak bir sistem üzerinden tanrılaşma çabası eleştirilmiştir.

Yine 2. Sezonun final bölümünde medya da tüm gücüyle yeni tanrıların yanında savaşmaya başlamıştır. Bu amaçla Shadow ve Wednesday'in yakalanabilmesi için sürekli tüm kanallarından yalan haberler yayınlamaya başlar. Yakalamayı başaramadıkça haberlerin dozunu da artırır. Haberlere göre Shadow ve Wednesday 6 polis öldürmüş ve çok tehlikelidir. Televizyon izleyen Salim bu haberlerin doğru olup olmadığını sorduğunda Mr İbis "Haberlere şüphecilik ile yaklaşmanı öneririm. Şunu unutma bütün yazarların tuttuğu bir taraf vardır." diye cevap verir. Salim daha sonra aynı haberlerde kendini de şüpheli olarak görür. Bu sırada kaçmak için hazırlanan Shadow'a televizyondaki haber spikerleri seslenip "Kendimi tekrar hatırlatayım. Beni tanımadın değil mi?" der ve Yeni Medya ekranda belirir. Daha sonra yüzler sürekli değişir. Ekrandaki yüzler tanınmış haber ve program sunucularıdır. Yeni Medya "Artık birçok yüzüm var. Hamle sırası sende Shadow Moon." der. Ardından Roswell olayının radyo anonsu alaycı bir şekilde ekran yüzleri tarafından tekrarlanır. Ve yeni Medya "Bu saçmalık da bu kadar." diye sözlerini bitirir. Bu sahne medyanın manipülasyon yapmasına göndermedir. İstedığı haberi yapan medya var olan bir haberi de ortadan kaldıracaktır.

SONUÇ

Medya yüzyıllardır sermaye ve iktidar guruplarının en büyük düşünü gerçekleştirmesindeki en önemli adım olmuş, dünyanın tek bir küresel pazar haline dönüşmesi ve istenen mesajların istenen hedef kitlelere iletilmesi amaçlarını yerine getirilmesinde büyük rol oynamıştır. Özellikle üçüncü dünya ülkelerinin medya kullanımı yoluyla Batılılaştırılması, modernleştirilmesi son yüzyılda Batı'nın en büyük küresel hedeflerden biri olmuştur (Kejanlıoğlu, 2004, s.67). Bu bağlamda American Gods'ta hikâyenin Amerika'da geçmesi, tüm tanrıların Amerika'da unutulması, yeni tanrıların da Amerika'da doğup güçlenmesi bir tesadüf değildir. Burada Amerika Batı'yı, emperyalizmi ve vahşi kapitalizmi temsil etmektedir. Bu sistem öyle vahşidir ki kendi çıkarlarına hizmet etmeyen hiçbir şeye var olma şansı vermez, göçmenlere, siyahlara, sisteme uyum sağlamayı reddedenlere, modernleşmeyenlere ve hatta tanrılara.

Bugün hayatımızın neredeyse her alanını kaplamış olan sosyal medya düşünme, yaşama ve davranış biçimlerimizi de derinden etkilemektedir, kısacası yeni medya yeni kültürel biçimlerin yaratılmasına büyük katkıda bulunur (İrvan, 1997, s.613). Dizide özellikle Mr World sürekli küreselleşmenin öneminden bahsederken ağzından neredeyse köpükler saçarcasına iştahı kabarıyor ve küreselleşmenin ancak medya yoluyla olabileceğini anlatır. Oysa küreselleşme emperyalizm kavramını geçersizleştiren ve onun olumsuz anlamını olumluya çevirmeye çalışan modern bir kavramdır (Erdoğan, 2010, s.402). Mr World emperyalizmin her özelliğini üzerinde taşıyor ve tüm aç gözlülüğünü küreselleşmenin demokratikleşme, özgürleşme gibi bir takım güzel sonuçları olacağı propagandasıyla örtmeye çalışıyor. Bu karakterle, onu yapıp ettikleri ve söyledikleriyle her şeyden önce medyanın küreselleşmeye olan katkısı eleştirilmiştir.

Güntümüzde giderek gelişen, hayatımızda günden güne daha fazla yer kaplayan iletişim teknolojileri gündelik hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Özellikle gençler üzerinde bağımlılık derecesine varacak kadar etkili olan sosyal medya gerçek ilişkilerin, yüz yüze iletişimin, kısacası gerçek hayatın yerini almaktadır. Bu yönleriyle gerek akademisyenler gerek psikologlar gerekse sanatçılar tarafından ağır eleştirilere maruz bırakılan sosyal medya, incelediğimiz American Gods adlı fantastik dizide de oldukça ağır bir şekilde eleştirilmektedir. Dizide gördüğümüz yeni tanrılardan hiçbiri iyi değildir, hiçbiri insanlığın ya da dünyanın iyiliğini istemez. Onlar için önemli olan tek şey daha fazla beğenilmek ve daha fazla inanana sahip olmaktır. Bu amaçla yapacakları her şey onlar için kutsal ve mubahtır. İnsanlardan sürekli değersiz yığınlar olarak söz ederler ve onların istekleri karşısında insanlara ne olduğu umurlarında değildir. Özellikle yeni tanrıların başı olan Mr World dünyada kötü olan her şeyi temsil etmektedir. Açgözlülük, bitmez tükenmez bilmek hırs, herkesi kontrol altına alma isteği ve film kötülerinin en büyük ortak noktası dünyayı ele geçirme arzusu Mr World karakterinde vücut bulmuştur. Dizi eski ve geleneksel olan hiçbir şeye saygı duymayan ve her şeyin yenilenmesi, değişmesi gerektiğini söyleyen yeni tanrılar üzerinden teknoloji bağımlılığını, öz değerlerini yitirenleri ve eskiye saygı duymayanları da eleştirmektedir. Yeni tanrıları hep kötücül ve duygusuz olarak tarif ederken eski tanrıları ise daha duygusal, daha iyi ve daha derinlikli karakterler olarak karşımıza çıkartır. Eski tanrılar aynı zamanda yaşlarının, görmüş geçirmişliklerinin bir sonucu olarak bilgedir. Yeni tanrılarsa hep toy, aceleci ve siğdir, dolayısıyla da hep yenilmeye ve kaybetmeye mahkumdurlar.

Burada sadece algoritmalar ve veriler üzerinden işleyen yeni dünya düzenine karşı bilgi ve bilgeliği önceleyen eski sistemler de yüceltilmiştir.

Dizi yeni ve eski, geleneksel ve modern arasında olan sonsuz savaşı tanrı metaforu üzerinden işlemiştir. Burada eski tanrılar kıymetli, köklü, eskiden gelen her şeyi temsil ederken yeni tanrılar kolay vazgeçilebilir, içi boş, sadece parlak görünümünden ibaret, yeni olan her şeyi temsil etmektedir. Dizide teknoloji ile içi boşaltılan insan ilişkileri, manevi değerler, aşk ve kutsallık gibi insanlık tarihine yön vermiş birtakım kavramlar yüceltilmiş ve yerine konmaya çalışılan sosyal medyada beğeni almak, internet üzerinden kurulan romantik ilişkiler, dijitalleşme ve yapay zekâ tarafından yönetilen dünya gibi her türlü modern kavram ve olgu eleştirilmiştir.

Özellikle 2. Sezonun final bölümünde yoğun olarak karşımıza çıkan medya/yeni medya/sosyal medya eleştirisi günümüz toplumlarının medya tarafından yönetilmesine odaklanmıştır. Medyanın toplumları manipüle etmek için kullanılması, haberleri çarpıtması veya olmayan haberleri yaratması, çeşitli amaçlar için toplumları ikna etmek için kullanılması, bu bağlamda medyanın güvenilmezliği yine dizinin en temel eleştiri noktalarıdır. Karşımıza en son versiyonuyla yani yapay zekâ olarak çıkan Teknoloji en gelişmiş haliyle en kötü haline de ulaşmıştır. Dünyadaki her şeyin kontrolünü eline geçirir ve bunları yine kötülük için kullanır. Burada Teknoloji'nin yaratıcısı olan insana dönüp "Siz bizim suretimizden yaratılmadınız, biz sizin hayal gücünüzden var olduk." demesi aslında verilmek istenen mesajların da özeti mahiyetindedir. Teknoloji ve medya dünyanın sonunu getirecek, insanlığı kaosa sürükleyecektir. Bu bağlamda dizinin fantastik eğlencelik bir drama kabuğunun altında genel olarak ağır bir modernizm, küreselleşme ve dijitalleşme eleştirisi özelliğini taşıdığını söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- And, M. (1962). *Dionisos ve Anadolu Köylüsü*. İstanbul: Elif Yayınları.
- Boyd, D.M. (2008). *American Teen Sociality in Networked Publics*. Kaliforniya: Berkley Üniversitesi Yayınları.
- Colum, P. (2002). *The Children of Odin: The Book of Northern Myths*. New York: Macmillan Yayınevi.
- Dixon-Kennedy, M. (1997). *European Myth and Legend: an A-Z of People and Places*. Londra: Blandford Press.
- Eliade, M. (1989). *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*. Londra: Arkana.
- Erdoğan, İ. Alemdar, K. (2010). *Öteki Kuram*. Ankara: Erk Yayınları.
- Gaiman, N. (2018). *İskandinav Mitolojisi*. İstanbul: İthaki Yayınevi
- Gökler, M. E. & Aydın, R. & Ünal, E. & Metintaş, S. (2015) *Sosyal Ortamlarda Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeğinin Türkçe Sürümünün Geçerlilik ve Güvenilirliğinin Değerlendirilmesi*, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. S:17(1).
- Ingemann, J. E. (2016) *İskandinav Mitolojisi*. İstanbul: Mitoloji Tarihi Yayınları.
- İrvan, S. (1997). *Medya Kültür Siyaset*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Kejanlıoğlu, D. B. (2004). *Türkiye'de Medyanın Dönüşümü*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Mazzucco, R. (1998). *African Myths and What They Teach*. Cultures and Their Myths. Yale University Press
- Mutlu, E. (2012). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Sofos Yayınları.
- Özkan, S. (2018). *Viking Mitolojisinin Temelleri ve Tarihsel Kaynakları*. *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*. C.1. S.1
- Pinch, G. (2002). *Handbook of Egyptian Mythology*. Santa Barbara: ABC-CLIO.
- Robertson, R. (1999). *Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kültür*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Skocpol, T. (1985). *Bringing The State Back In*. New York: Cambrige University Press.

Swingewood, A. (1996). *Kitle Kültürü Efsanesi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Wan,Y. and Chang,J. and Chen,R. and Wang,S. (2018). *Feature Selection Based Ransomware Detection with Machine Learning of Data Analysis*. 3rd International Conference on Computer and Communication Systems.

Yüçettürk, O. S. (1992), *Belkıs Maddesi*. c.5. İstanbul: TDVİA.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

URL-1 <https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi:12.04.2021)

URL-2 <https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi:12.04.2021)

URL-3 <https://www.imdb.com/title/tt1898069/> (Erişim Tarihi: 17.05.2021)

URL-4 <https://islamansiklopedisi.org.tr/belkis> (Erişim Tarihi:12.04.2021)

URL-5 <https://www.kutsalkitap.org/online-tevrat-oku> (Erişim Tarihi:15.04.2021)